

ایران و شورای همکاری خلیج فارس

تحلیلی بر روابط سیاسی از تأسیس شورات سال ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹ هـ ش)

های الهایی
کارشناس ارشد تاریخ مطالعات خلیج فارس از دانشگاه شهید چمران اهواز

www.ketab.ir

سرشناسه: الهایی، هادی، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام پدیدآور: ایران و شورای همکاری خلیج فارس: تحلیلی بر روابط سیاست از تأسیس
شورا تا سال ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹ ش.ه/هادی الهایی).
مشخصات نشر: اهواز: کتیبه سبز، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۲۵۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۶۴-۶۷-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: شورای همکاری خلیج
«موضوع: The Gulf Cooperation Council
موضوع: ایران -- روابط خارجی -- خلیج فارس، منطقه
Iran -- Foreign relations -- Persian Gulf Region
موضوع: خلیج فارس، منطقه -- روابط خارجی -- ایران
Persian Gulf Region -- Foreign relations -- Iran
رده بندی کنگره: ۹۱۳۹۵ الف ۸ الف ۲/۲۰۱ DS
رده بندی دیویی: ۹۵۳/۶
شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۶۳۸۲۳

انتشارات کتبه سبز
ناشر کتاب‌های دانشگاهی، کتب علمی و عمومی
مدیر مسئول: محسن ساکی

نام کتاب: ایران و شورای همکاری خلیج فارس

تالیف: هادی الهایی

ناشر: کتبه سبز

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۱۰۰۰

شابک: ۷-۶۷-۶۲۶۴-۶۰۰-۹۷۸-۹۷۸-۶۰۰-۶۲۶۴-۶۷-۷ ISBN:978-600-6264-67-7

قیمت: ۱۸۰,۰۰۰ ریال

جلد و صفحه آرایی: پویان حسن زاده

چاپخانه: طه

صحافی: میعاد

اهواز - کیان آباد - خیابان ۱۹ غربی - پلاک ۹۶

تلفن: ۵۱-۳۳۳۶۱۰۵۰ (۰۶۱) - همراه: ۰۹۳۹۳۱۱۴۳۵۳ - ۰۹۱۶۳۱۱۴۳۵۳

Katibeh.Sabz.Publisher@Gmail.com

© حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

مقدمه / ۱۵

بخش اول: انقلاب اسلامی ایران و تأثیرات آن بر منطقه خلیج فارس / ۲۱

فصل اول: شیعیان کشورهای حوزه خلیج فارس / ۲۳

۱- عربستان سعودی / ۲۴

۲- عراق / ۳۲

۳- کویت / ۳۵

۴- بحرین / ۳۷

۵- عمان / ۴۰

۶- قطر- امارات متحده عربی / ۴۱

فصل دوم: سیاست های آمریکا در منطقه خلیج فارس پس از پیروزی انقلاب

اسلامی ایران / ۴۲

۱- انقلاب اسلامی از دیدگاه قدرت های استکباری جهان / ۴۲

۲- فروپاشی دکترین نیکسون- کیسینجر / ۴۳

- ۳- خروج ایران از پیمان نظامی سنتو / ۴۴
- ۴- تصرف سفارت آمریکا در تهران / ۴۵
- ۵- قطع روابط سیاسی، نظامی و اقتصادی ایران با آمریکا / ۴۶
- ۶- تشکیل نیروهای واکنش سریع / ۴۷
- ۷- تمرکز سیاست های آمریکا بر عربستان / ۴۹
- ۸- تأسیس عربستان / ۵۰
- ۹- شکل گیری شورای همکاری خلیج فارس / ۵۲
- ۱۰- دکترین کارتو / ۵۳
- ۱۱- دکترین ریگان / ۵۴
- بخش دوم: سازمان شورای همکاری خلیج فارس / ۵۷
- فصل اول: معرفی سازمان شورای همکاری خلیج فارس / ۵۹
- ۱- نام سازمان / ۵۹
- ۲- همکاری های کشورهای حاشیه خلیج فارس پیش از تشکیل شورای همکاری خلیج فارس / ۶۰
- ۳- طرح های امنیتی پیشنهادی توسط کشورهای حاشیه خلیج فارس در دهه هفتاد میلادی / ۶۲
- ۴- علل شکل گیری شورا / ۶۴
- ۵- روند شکل گیری شورا / ۶۶
- ۶- واکنش کشورها نسبت به شکل گیری شورا / ۶۸
- ۷- تشکیلات شورای همکاری خلیج فارس / ۶۹
- ۸- آرمان های شورای همکاری خلیج فارس / ۷۱
- ۹- منشور شورای همکاری خلیج فارس / ۷۲
- بخش سوم: بررسی روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹-۱۳۶۰) / ۸۳
- فصل اول: دهه اول انقلاب اسلامی (۱۳۶۷-۱۳۵۷) / ۸۵
- ۱- جنگ تحمیلی / ۸۶

- ۲- موضع شورا در رابطه با حمله عراق به ایران / ۸۶
- ۳- بروز جنگ تحمیلی و مواضع شورای همکاری خلیج فارس / ۸۸
- ۴- بازپس گیری خرمشهر توسط ایران / ۸۹
- ۵- حمایت های شورای همکاری خلیج فارس از عراق در جنگ تحمیلی / ۹۱
- ۶- جنگ نفتکش ها / ۹۸
- ۷- روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس در دهه اول انقلاب اسلامی / ۱۰۲

۱- عربستان سعودی / ۱۰۴

۲- ۷- کویت / ۱۱

۳- ۷- عمان / ۱۴

۴- ۷- بحرین / ۱۸

۵- ۷- امارات متحده عربی - قطر / ۱۱۹

فصل دوم: دهه دوم انقلاب اسلامی (۱۳۷۷-۱۳۶۷) / ۱۲۲

۱- منطقه خلیج فارس در سیاست خارجی هاشمی رفسنجانی / ۱۲۲

۲- دوره صلح مصلحت جویانه (۱۳۷۰-۱۳۶۰) / ۱۲۵

۱- ۲- جنگ دوم خلیج فارس (عراق- کویت) / ۱۲۹

۲- ۲- موضع ایران در جنگ دوم خلیج فارس / ۱۳۰

۳- ۲- همکاری های ایران با کشور کویت پس از جنگ دوم خلیج فارس / ۱۳۴

۳- روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس در دوران هاشمی / ۱۳۸

۱- ۳- عربستان / ۱۴۰

۲- ۳- کویت / ۱۴۳

۳- ۳- قطر / ۱۴۵

۴- ۳- عمان / ۱۴۸

۵- ۳- بحرین / ۱۵۰

۶- ۳- امارات متحده عربی / ۱۵۲

فصل سوم: دهه سوم انقلاب اسلامی (۱۳۷۷ تا ۱۳۸۹) / ۱۷۳

- ۱- سیاست خارجی حجت الاسلام والمسلمین خاتمی / ۱۷۳
- ۲- برگزاری کنفرانس سران کشورهای اسلامی در تهران / ۱۷۷
- ۳- مسئله جزایر سه گانه در دوره ریاست جمهوری حجت الاسلام و المسلمین خاتمی / ۱۸۹
- ۴- حادثه ۱۱ سپتامبر / ۱۹۶ / ۲۰۰
- ۵- جنگ سوم خلیج فارس (آمریکا-عراق) / ۱۹۸ / ۲۰۰۳
- ۶- مسئله هسته ای ایران و تأثیر آن بر روابط با شورای همکاری خلیج فارس / ۲۰۲
- ۷- روابط ایران و شورای همکاری خلیج فارس در دولت احمدی نژاد / ۲۱۶
- نتیجه گیری / ۲۱۷
- فهرست منابع و مآخذ / ۲۲۵

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و خروج ایران از پیمان نظامی سنتو و دلایلی از جمله یورش شوروی به افغانستان و بروز جنگ تحمیلی، ۶ کشور عربستان سعودی، کریم، قطر، امارات متحده عربی، بحرین و عمان سازمانی تحت عنوان شورای همکاری خلیج فارس بوجود آوردند چون همه این کشورها در منطقه ژئوپلیتیکی خلیج فارس و در مجاورت با ایران قرار دارند روابط ایران با این شورا یکی از موضوعات اساسی در سیاست خارجی ایران به شمار می آید. منطقه خلیج فارس در طی سه دهه اخیر شاهد سه جنگ و چالش ها و منازعاتی بود که بی شک روابط جمهوری اسلامی ایران با شورا را تحت تاثیر قرار داده است.

هدف در این پژوهش بررسی روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران و شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۰ میلادی

(۱۳۸۹-۱۳۶۰ هجری شمسی) و در پی یافتن پاسخ به سوالات و طرح فرضیات زیر می باشد.

سوال اصلی: روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹-۱۳۶۰ ه.ش) چگونه بوده است؟

سوال فرعی اول: چه عواملی در تیرگی روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹-۱۳۶۰ ه.ش) تاثیر داشته است؟

سوال فرعی دوم: چه عواملی در بهبودی روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹-۱۳۶۰ ه.ش) تاثیر داشته است؟

فرضیه اصلی: روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس در دهه اول انقلاب اسلامی تیر در دهه دوم بهبود و در دهه سوم روبه تیرگی گرایید.

فرضیه فرعی اول: به نظر می رسد روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹-۱۳۶۰ ه.ش) تحت تاثیر عوامل و چالش های منطقه ای در ارتباط با مسائل بین المللی دچار تغییر و تحول می شده است.

فرضیه فرعی دوم: به نظر می رسد روی کار آمدن دولت های سازندگی، اصلاحات و اصولگرایی سبب بهبودی روابط سیاسی ایران و شورای همکاری خلیج فارس شده است.

روش تحقیق در پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و براساس منابع کتابخانه ای صورت گرفته است. از شکل گیری شورای

همکاری خلیج فارس ۳۵ سال بیشتر نمی گذرد فلذا بکربودن موضوع بر اهمیت کتاب می افزاید. در رابطه با پیشینه موضوع کتابی هایی که نگارنده از آن ها استفاده کرده و در این حیطه نوشته شده اند می توان به کتاب بهمن نعیمی ارفع^۱ مبانی رفتاری شورای همکاری خلیج فارس در قبال جمهوری اسلامی ایران که به مواضع و عملکرد شورا در رابطه با جنگ تحمیلی پرداخته ، کتاب سید محمد رضا موالی زاده تحت عنوان «شورای همکاری خلیج فارس و جزایر سه گانه ایرانی» در آن به مسئله جزایر سه گانه اشاره شده است، کتاب دکتر سیف الرضا شهابی با عنوان «دیدگاههای شورای همکاری خلیج فارس» به دیدگاههای شورا در خصوص مسائل منطقه ای توجه شده و در ۲ فصل به دیدگاههای شورا نسبت به مسئله هسته ای ایران و جزایر سه گانه پرداخته شده است اشاره کرد. وجه تمایز این تحقیق با کتاب های مشارالیه در این است که به تحلیل روابط سیاسی از تاسیس شورا تا سال ۲۰۱۰ میلادی می پردازد و بیشتر هم و تلاش خود را به روند وسیر روابط متمرکز کرده است از آن جایی که این کتاب به بررسی روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران در سه دهه اخیر با ۶ کشور حوزه خلیج فارس می پردازد نگارنده انتظار داشت که از طرف موسسات و ارگان هایی نظیر وزارت امور خارجه، مرکز اسناد کشور و مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه به اسنادی در این زمینه دست یابد که متأسفانه طی سفر به تهران در تاریخ (۱۳۹۳/۳/۲۲) هیچ گونه همکاری از موسسات ذیربط با نگارنده انجام نگردید. مشکل دیگر عدم

دسترسی به نشریات بود چون در دانشگاه شهید چمران نشریات (روزنامه) فقط تا سال ۱۳۸۰ صحافی شده اند و از این سال به بعد نگارنده اصلاً به آرشیوروزنامه ای دسترسی نداشته است و حتی در کتابخانه های سطح شهر اهواز نیز صحافی و بایگانی روزنامه ای یافت نشده است.

این کتاب مشتمل بر یک مقدمه، ۳ بخش و نتیجه گیری می باشد. نگارنده در بخش اول در دو فصل به بازتاب انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان کشورهای حوزه خلیج فارس و سیاست های آن، یکا در منطقه خلیج فارس پس از سقوط شاه پرداخته است. بخش دوم شامل یک فصل است که سازمان شورای همکاری خلیج فارس را معرفی می کند و بخش سوم در سه فصل به بررسی روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران با شورای همکاری خلیج فارس می پردازد. در این بخش هر فصل به یک دهه ی انقلاب اسلامی اختصاص داده شده است.

در این کتاب از منابع مختلف عربی از جمله کتاب، مقاله، پایان نامه و سایت های اینترنتی استفاده شده که در آن ها واژه خلیج عربی استعمال شده است. لازم به ذکر است که این نام به هیچ عنوان مورد قبول و استناد نگارنده نمی باشد ولی برای رعایت امانت در نقل مطالب از این منابع کلمه (فارس) داخل پرانتز نوشته شده است.

در پایان بر خود لازم می دانم از زحمات تمام کسانی که در این اثر با بنده همکاری کردند تشکر نمایم. از اساتید گروه تاریخ دانشگاه شهید چمران اهواز آقای دکتر محمد زمان خدایی به

پاس همراهی و راهنمایی های بی دریغ اش، آقای دکتر محمد رضا علم به پاس راهنمایی های بی کران و آقای دکتر بهادر قیوم به پاس مشاوره های ارزنده اش تشکر می نمایم.

از مسئولین کتابخانه ها و کتابداران کتابخانه مرکزی استان خوزستان، شهید باهنر اهواز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز تشکر می نمایم که در این زمینه از هیچ زحمتی فروگذاری نکردند و از تمام عزیزان دیگری که معین آوردن نامشان نیست نیز تشکر می کنم.

نگارش و ویرایش پایان یافت به قلم هادی الهایی

۱۳۹۳/۱۲/۱۲